

СОВЕТ АРМИИН, ДАЛАЙН-СЭРЭГЭЙ ФЛОДОЙ 60 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ИЛАЛТЫН ТУГ РЕЙХСТАГ ДЭЭРЭ ДАЛБАБА

Тэрэ гэлхэнэ хойшо 30 гаран жыл үнэрөө. Гэбше тэдэ үдэрүүд хүн бүрэн ухаан болдолоо зүрхэ сэтгэлдээ элхэнээр хангагдах бадаг. 1945 оной апрелин эсэс — майн эхнээс Германин фашизмын үлдэгдэл дайн дүүржэ, эздэйн бэлхэе шунхайрагдашад хамна бута сохуулжа байгаа. Совет Арми болон тэрэнь солионгуудай шарга солхито доро гитлеровскэ номлошодой мөнгөн жээг түүхэтэй байха гэжэ гурбадах рейх хосорон халажа байгаа.

Ушар байдалнаа болжоло минин командлан 150-да Ирицкэ стрелково дивизийн дайны нүүл багта болон хатуу шанта байдалнуудай дүлэн соогуур гараа ушартай бололо лэн. 1-дүй Велорусско фронтын гурбадах удари арминн бригадад орожо, тэрэ гитлеровскэ гүрэннэ түөлхөн фашист парламентын байшантай байн немецкэ ажиллаа хотын хамгаалалтын цэцэгтэй селтер тээшэ довтолсон юм. Дайсаны хамгаалалты сүмэрэ сохино.

Илалтын туг дээрэ байгуулан намилзуулаха гэжэн захиралта манай дивизи арминн Сэрэгэй солдату туг бидэртэ дамжуулан барюулаха нэн. Энэ туг гитлеровскэ Германиян хамна бута сохино, тулгардан Илалтын туг болохо

Энэ хада айхабтар орё зорилго хааб даа. Ушарын юу б гэхэд, немецүүд Берлинне хамгаалхын тула туйлай эхэ бэхжүүлгэнүүдые бэлдэн юм. Совет солдадуудай замда олон тоото ДОТ-нууд, бункернууд дайралдаа. Эдэний зариманинь зургаан дабар байшан гурт хэмжээгээр газар руу доошо ородог байба. Фашистнууд рейхстагы илангта дабагдашагүй бүрээр бэхжүүлээ нэн. Тэрэ рэн худар ошохо харгы замууд, тэ нава таладан байн «Гиммлерэй байшан», Крөл-опера илангта нарин нягтаар бэхжүүлгэнүүдэй байгаа. Рейхстагнаа 120 метр хажуу тээшэ мантагадан гүнзэгэ нүхэ илгээл аргаар баригдажа байн метрополитенэй зарим хубин хүшэр хүндэ хаалта болон юм. Немецүүд энэ нүхыг унаар дүүргээ.

Фашистнуудай бэлдэлэн бүхэ юмнээгээ багсаажалхада, Берлин нүүлшин амин хүрэтэр тулагдахыг ээлгэн байгаа бэй. Гитлер болон тэрэнэй тала баригшад дээрэмдэхы муухай дай үүдхэнэ, урагшагүйдэн дилдэлхэнэ мэдэрхэдэ, гэжэ амсха сагаа али бүхы аргаар хойшолуулхы ордон юм. Буу шуу гартаа бариха аргатай бүхы хүнүүдые элсүүлэн суглуулаха,

шэнэ, шэнэ сэрэгшэдые байлдаанда элгээгээ нэн. Фашист номлол Берлиной хүн зонинэ, тэрэнне хамгаалжа байн сэрэгшэдые мэхэлжэ, «шэнэ ноосэ хүлинь» дүтэлжэ абана, «шэнэ буу зэбсэг бүтээгдэжэ байна», эдэ бүтэдэн ашаар ородууды хамна сохино, дайнд ажары Германиян аша тулада эрьюулэн табихади гэжэ номлодог бэлэй.

Зүгөөр Берлиной, бүхы гитлеровскэ рейхэй хуби занан үнн хада буруу нүхээрд байгаа: ямаршыгэ эди шэди Совет Арминн довтолгыне сунхаруулжа шалдахгүй нэн. 1945 оной хабар тэрэ немецкэ армиваа хүрэггүй хүсэтэй байн юм. Берлиндэ довтолгон совет сэрэгүүд нүхэ мантагадан гүнзэгэ нүхэ найда 2,5 миллион солдат, немецүүдтэ миллион шархуу солдат, манайда 41800 ехэ буу болон миномет, «гитлеровсүүдтэ» — 10400, 6000 гаран танк, 7,5 мянган самолёт Германиян нислэл хотодо довтолгондоно. 1500-наа халта улүү танк, 3300 гаран самолёт тэрэнне хамгаалан юм. Тодорхойлон хэлэбэл, манай сэрэгүүд хүрэггүй эхэ хүсэтэй байгаа. Гэхэ зуура, совет сэрэгүүд дайнд байндаа гайхшаггүй хургуураа гурба, сэрэгэй эрдэмтэй бүхы ёшо гурмаар дайсанн үү бута сохино хураан байгаа бишу.

Дүрбэн жыл соо үзэгдөө дуудаагүй хатуу шэрүүн, хүшэр хүндэ байдалда совет хүнүүд, совет сэрэгшэд дайлахаа даа, харата муухай үйлэ хэрэгүүдэйн түсөө ээрхэг туримхэйшүүдые хэлхээ, фашизмые хэлхээ үгэ хэхэ гэлэн гэгээ хүслэлтэй ябаа.

Днепротетровскэ дивизин 1941 оной июлинь 9-дэ Украинны Рохно гэжэ багахан хот шадар гитлеровскэ булимтаргадтай дайлахдаа эхлээ нэн. Тинхэдэ би энэ дивизин штабтай начальниг ябаа. Туруушынгэ байлдаанда ороходо, манай дивизи 17 мянган солдат болон командирлаа бүридээ. Корсунь, Кирс, Черасса шадар болон хатуу шэрүүн байлдануудай нүүлээр манай дивизиныг 2 мянга шахуу хүн үлөө нэн. Дайны турүүшын хануудта баатар үлхээр унаан эдэ 15 мянган хүн булдааа тугшад боложо, Илалтын туге Берлин хүрэтэр дээрэ үргэжэ ябан юм гэхэдэ, алдуу хэлхгүй байха. Ваатрай үлхээр унаан хүнүүдэй гарна олодо сэрэгшэд энэ тугыг өстафетэ болгон абажа ябан байха. Тинхэдэ, Сталинград, Курск дэгүүр, Украинны тала дайдаар, Белоруссин ой соогуур, Варшава болон Краков дэгүүр үнэржэ, дайныг уда загалал, Берлиндэ хануудта хүрөө нэмди. Харин мүнөө дайс-

най эшөөнхэ километр бээшэ харин хэдхэн метрээ ошоод байхаданай, бидэ нэртэ солдадууда — дайбагдашагүй хааланууд үгэ хааб даа.

Гэбшээ «нүүлшын байлдаан» эгээл хүшэр хүндэ гэжэ дэмэ хэлсэдэггүй. Илалтын тулгахдаа хайшаа дайса, дайсанай номондо дайрагдажа унахада хайшаа юм. Дивизин частнуудай довтолгыне хэдэн зуугаад буугай, олон арбаад танкын дэмжээ, урагнаа дабахад гэжэ солдадуудта гаржа үгөөшыг наань, алхам бүхэн хүшэр бэрхшээлтэй байгаа нэн. Фашистнууд сонжо бүрхөө, подвезд, подвал соошоо, метргой тоннельнуудта будажа байгаа. Рейхстаг тээшэ хардаа аюулгүй газар үгэ нэн. Зүгөөр үхэлэй аюул манай солдадуудтай зоргыгын мохоогоогүй.

Мирин олон хани нүхэд энэ нүүлшын довтолгодо үхэлэн унаа бэй.

Тагнуушад — сержант-нууд Михаил Егоров болон Мелитон Кантария довтолгодо дунда ябалсаа. Эдэнтэ туг бариха ябаа. Нүхэднэй эдэнэй харгы сонж сэрбэлхэн, аюулгүйгэ сахилан байха юм. Арминн Сэрэгэй советдэй туг рейхстагай орой дээрэ дабан намилзуулагдаха гэжэ полчин командир Петр Зинченко апрелин 30-да Москвенгай сагаар 21 цаг 50 минута намда элгээ нэн.

Дайнай үшөө найман үлэр соо үргэлжээшэ наань, манай тагнуушад Берлин дээрэ намилзуулан Туг харих дайсанын хамна бута сохинодо, фашист Германиятай хэбэн дайн байлдаанай илалтаар дүррэгэе гэршэлэн байгаа. Рейхстаг дээрэ туг хилд хүүдэ нэрэ хүндэн манай дивизидэ олгогдохын мээрдэрхэдэ, зүрхэ сэдлээ олодогсолд баяраар халидаг нэн.

Майн 2-ноо, Берлиной гарнизонд бээе тушаажа эхилхэдэ, хото городно юрабусын аалин нам байдал орошодог болобо. Тинхэдэ рейхстаг тээшэ хүн зон олоороо ошохо. Энэ байшантай даргөө ошохо, хамна сохуулаан, түгдэ хүрэн баханануудтань, хануудтань гарга табаггүй солдат, офицер манай дунда байхагүй. Берлине ээмдэн абахын түшөөн байлдаанда манай оройн бүхы ардуудай хүүбүүд хабаада, эдэнэй харгы зам Волга болон Кавказаа, Москва шадарнаа, Ленинград хануудтаа эхи абаа гэжэ, эдэнэй хэбэн бэштүүд хүлдэлэн харуулна. Хүшэр хүндэ зам...

Дайнай нүүлээр дайшахы хани нүхэдэн бүхы орон соогуураа тараа хааб даа. Солдадууд амгалан байдалд зохиёжо оробо. Батальонной командир Ахтатбег Суямбаев мундаг Киргизий СССР-ий Министрүүдэй Советдэй ту-

рүүлгэшэ болонхой. Тэрэнэй нотагай Бегады Байбулатов докторой диссертаци хамгаалаа. Взводной командир Иван Матюшин профессор болонхой, Горький хотын медицинскэ институтуудай ректорээр хүлээдэг юм. Мелитон Кантария тугурэ Абхазида байртын гэрнүүдэй барина. Дивизин политотделэй хүлээдэгшэ Василий Субботин пест болонхой. Хүүбүүдэй жэлүүдтэ элгэдэн гаранан хэдэн номын автарай ээрдэ янзын, уран курса бэлгэтэй байныг гэршэлэн, Взводной урлын командир Иван Юдугей Волга шадарай хотодо, городуудай нэгэндэ партизан горкомой секретарьлан хүлээлэ. Тэрэнэй дайшахы шагналнуудта Социалист Ажалай Геройн «Хадур ба балта» гэжэ алтан медаль нэмээ. Дайшахы ханнараймни зариманинь, жэлшөөн, Анатолий Курбатов амина наана Совет Армитай хэтэ мүнхэдөө холбоон байна. Курбатов лейтенантнаа генерал-майор хүрэтэр ургаа.

Юрөөдөл, рейхстагы довтолгодо хабагдашад тэд олодо хуби агаатай зон. Гэбшээ бата хани барисан бидэнне нэгдүүлэнэ. Бидэ ходо ходо уулзажа байдагбди. Тинхэ бүхэндөө алардүшэн табан оной хабарай тэрэ үдэрүүд тухай заагтгүй хөөрдэлдэгдди. Уулзалга бүхэн зүрхэ сэдлээ дэмнай гуниг түрүүлдэг, ха-

наамнай зобоодог... Юундэ? Юундоо гэхэдэ, дэлхэн дээрэ шөнэ дай журоодгэшад үшөө бии байнаар. Тийн үнэрхан дайнай гутамшаг муухай үйлэ хэрэгүүдые мартаха «нөгөйди. Дайнай ушарта аюулан хээээдэшэ дабтагдахгүйн тула Коммунист парти, Совет гүрэн сэг үргэлжэ анхараа хандуулна. Советскэ Союзын экономика ба оорьгоё хамгаалха хүсэ шадальгэ бэхжүүлжэ гээшэ эб найрамдалай ба ардуудай аюулгүй байдалай туг тугуурин болоно. «Эб найрамдалай ба ардуудай хоорондох хани барисанай түлөө тэмсэхэдэ... гэжэ нүүхэр Л. И. Брежнев хэлээ нэн, — эб найрамдалай дайсадай ээрхэг туримхэй политикын тохёолуулжа байн аюул тухай бидэ хээээдэшэ мартагдахагүй. Манай хамгаалалтын ходоодо хүсэн түгэс, найдамтай байхын, манай оройн аюулгүйн найдамтайгаар хангаа бүхы юмээр Советскэ Союзнүүдэй хангадалын, манай аха дүүнэр болон союзнигүүдтай — социалист гүрэнүүдэй хамта агуу хээ социалист хани нэгдэлэй аша тулхы найдамтайгаар хамгаалхын тула партиан ЦИ, манай оройн правительство бүхы юмэ хээ.

Василий ШАТИЛОВ,
генерал-полковник, Советскэ Союзай Герой.
(АПН).

МАРТАГДАШАГҮЙ БААТАРШАЛГА

Улаан тугта 61-дэх дивизин сэрэгшэдэй дайшахы аймаг документүүдтэ СССР-эй Оборонин министртын тугей архивта танилсан байгаа. Яхад Андрей Иванович Притузев энэ дивизин штабай начальниг байн юм. Дивизин дайшахы замтай танилсаха зуура, Курск оройн хэдэн сэрэгшэд тухай материалуудыг хураан байн. Тэдэ сэрэгшэд тухай тобшохоноор хөөрөжэ хуря хүрэгдэнэ.

1944 оной августын 20-й Яско-Кишиневскэ гайшигта операци болонхой Гурбадах Украинско фронтын бүридэлдэ ородог дивизи энэ операци хабаадахан байгаа. Молдинн СССР-тхи Ботно уртай талаана тус дивизин сэрэгшэд дайсанд дололо. Днестр мурэн шадар байражахан манай арми дайсанай бэхлэлтыг хамна алсан байна. Тинхэдэ Совет Арминн сэрэгшэдэй арболгодо бүри түргэдэнэй.

Энэ байлдаанда шалгархан М. Т. Кузмарев Алдар соллын гурбадах шатын орденоор шагнагдахан юм.

Румын болон Болгарини дайсаннаа сүлөөлөө. Венгрия Балтон нуур шадар болонхой шанта байлдаанда хабаадажа, гвардискэ 61-дэх дивизи Югославинн хойто хилдэ хүржэ эрбэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгай Агуухэ дайнай түргэхэйгэ одэ байдаануудта 67-дх дивизин наводчин, гвардиней сфрейтор Дамба Цыренович Будаев хабаадсалана байна. Нүхэр Будаев Түнхэнэй аймагта түрхэн юм. Дайнда гурба дахин шархатахан коммунист Будаев Яско-Кишиневскэ операцида эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэжэ, Алдар солын гурбадах шатын орденоор шагнагдахан байгаа.

БЕЛОРУССИН ССР.

Минск хотодохи Белоруссин гурэнэй Эсэгэ ороноо хамгаалгай Агуухэ дайнай муужэдэ хүн зон олоороо ороноо байдаг. Ундар нахатай хүнүүдые, эдир залуушуушы Эхэ орононгоо эрхэ сүлөөтэй тугэй тэмсэлэн баатарууд тухай мэдээсэл нүүлгэй сэдхэхэдэ хүдэлэн танисадаг.

Эсэгэ ороноо хамгаалгай Агуухэ дайнда хабаатгай энэ муужэдэ бин. Тэдэнэй олоншад халуун тэмсэлэй болон газар дээрээ эндэ асаргадан байха юм. Дайнай ветеранууд эндэ эржэ, залуушуулай уулзадаг, дайшахы зам тухайгаа хөөдөг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Илалтын зал соо. Дайнай ветеран лётчик Сергей Яковлевич Новиков залуу хүбүүдтэй хөөрэлдэжэ байна.

П. ЕГОРОВ, «Социалистическая Якутия» газетин редакторай орлошо.

Пердельфельд тосгон шадар болонхой байлдаанда сфрейтор Будаев гурбадаа фашистын хюдахан юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгай Агуухэ дайнда баатарлигаар тэмсэсэн Дамба Цыренович Будаев Улаан Одоной орденоор шагнагдахан юм.

Эхэ орононгоо эрхэ сүлөөтэй тугеи Бурядай автономной республикын ажалшадай түлөөлөгшэд нимэ баатарлигаар фашистнуудтай тэмсэлэн юм. Тэдэнэй эрэлхэг зориг, баатаршалга хээээдэшэ мартагдахагүй.

Гвардискэ 181-дэх полкын 2-дох батальонной наводчин гвардин сержант Михаил Тимофеевич Кузмарев шалгархан байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгай Агуухэ дайнай урда тээ тэрэ аалта хотодо ажалуулан байа.

Фантына-Маскулуй тосгон шадар болонхой байлдаанда сержант Кузмарев сэрэгшээр гурбадах дайсанай 30-аад сэрэгшэ унагаа. Гурбан үдэрэй нүүлээр батадан тосгон шадар болонхой байлдааны үедэ наводчик Кузмаревой минигүүд барагдшоо. Добтолгын гурбадо болохо байн дээрэ энэ но, мин асарагдана үрдиэггүй байгаа бишу.

Энэл үедэ фашистнууд конгратакана орон байгаа. Сержант Кузмарев мэгдэжэ дайсанай хаян минигүүдээр өөшөдынь буудажа ажилээ. Тинхэдэ фашистнуудай гурбан конгратаканы сунхаруулагдаа. Сагайдак тосхонини эзэлгэдэ тувалхан байна.

ДҮРБЭН ОРДЕНТО СЭРЭГШЭ

Фронтдо байхадан барюулагдахан юм. Тинхэдэ 247-дох полкын 8-дах ротодо Калининско областинн Кудрово нуурин шадар тагнуул хэжэ, дайсанай «хэлэ» асарха гэлэн захиралта үгтөөн байгаа. Догхой ракетын агаартай дэгдэхэдэ, Русановай захиралтаар дайсан тээшэ эсэхэ шагаажэ, хэдэн буудалга хэбэнэйгээ удаа ротын сэрэгшэд урагнаа дабахад эхилжэ Уданнэгий Кудрово нуурин ээрлэгдэнэ, олон гитлеровсүүд хойдагдаа. Тинхэдэ дайсанай олохон сэрэгшэд плендэ абтаа.

1944 оной түмэр харгын Наспа станци сүлөөлхын тула болонхой байлдаанда артилтерист Русалов дахин шалгарнаа. Дайсэды мэргэнээр буудажэ, ябаган сэрэгшэдэй амжалтагаар урагнаа дабиалгы хангаанайн түлөө ротын командир Русанова Улаан Одоной орден барюулагдаа.

Хөөрдохи нимэ ордендо Андрей Иванович Ригэ болон Елагава хотонууды сүлөөлгын байлдаануудта шалгаранагнаа түлөө хүртэнэн юм. Эдэ городууды сүлөөлгэнэй түлөө дивизин бүхы сэрэгшэдтэ Верховно главнокомандованн баясханан соносохо нэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгай Агуухэ дайнай хөөрдохи шатын орден командирай үбсүүсэ дайсанай газар дээрэ шэмэгтээ. Тэрэнэй командандаг артилтеристүүд Добеле хотыг эзэлжэ үедэ дайсанай хэдэн арбаад «Дот» үгэ хэхэ шадан байгаа.

А. И. Русанов Эсэгэ ороноо хамгаалгай Агуухэ дайнай Илалтын үдэрэ манай оройн хилин саана угтахан юм. Мүнөө амралтада гаребашы, ажаллажа байн лесхозойнгоо коллективтэ ходо ошоно, зүбсөөл заабаринууды үгдэгдэ юм.

В. ЦЫБКИТОВ, Яруунын аймаг.

ВОЛГО ДЭЭРЭ ИМЭ ХАБСАГАЙ БИИ ЮМ...

Баатарууд тухай үлхэгэр домог зохиогдодог. Волго дээрэ болонхой тулалдаан баатаруудай нэгэн — Яков Павловшы тухай үлхэгэр домогой найруулагданнни ялашашы олгогсоотой. Энэ 70-дх домогой ёшоор, фашистнуудыг бута сохилон илалта тухай мэдээсэлэ сержант Берлиндэ рейхстагай хажууда дуулаа нэн. Эгээл энэ үедэ Сталинградтай үшөө нэгэ баатар — алдар сууда гаранан военачальник Василий Чуйков эндэ эрээ гэхэ. Жагсаалда байн илалта тулгалтадай ээргэнүүлэй урдур абажа гараладаа. Чуйков тэдэнэй шуур шарайг эхэ анхарагайгаар шэртэн хараа нэн. Тинхэдэ гимнастерко дээрээ зурагархан дүрбэн шара буд шөдөнхэй, лагдагархан хүнэй хажууда зогсоон юм. Эдэ шара буд зураглануудын солдадай дүрбэ дахин хүндөөр шархатагынь гэршэлэн байгаа. Зүгөөр тэрэнэй гимнастерко дээрэн орденүүд карагдаагүй.

— Юундэ орденгүйбш? — гэжэ Чуйков асууба. Солдат мүнрүүдэ хабшан, анир гарабагүй.

— Хаана дайлагдаабшн? — Старая Руссада, Сталинградта, — гэжэ, солдат дуугаржа захалба. Эгээл эндэ Чуйковой нуур шарайда дууншээ татагад гээдэ абаба. — Шинни фамилинин Павлов бичээ гү? — гэжэ юушөөб ханан ханан, тэрэ асууба.

— Тинхэ.

— Тинхэлээрэ шин Сталинградта, январин 9-нэй талмай дээрэхэ гэр хамгаалан болон бээшб?

— Би.

— Тинибл шн баатар болон хэ юмшын, солдат!

Тинхэдэ Чуйков оорынгоо сэжэжээ Советскэ Союзай Геройн одо абаад, Яков Павловый гимнастеркодо тэрэнэ зүүлгээ нэн.

Энэмнай үбгэр домог гэрлэ. Бодото дээрэ нэгэ бага ондоохон байгаа бэйлэй. Тинхэшээ наа, үнэн ушарын юу б гэхэдэ, үнэхээрэй Василий Чуйков Яков Павловта Геройн Алтан Одо барюулахан, энэ үзгэдэй үнэхээршээ Берлиндэ болонхой юм. Тинхэдэ Эхэ оромнай сержантын хэдэн сэрэгшэ ажалыг тэмдгелэн байгаа. Тинхэжэ, Волго дээрэхэ баатар хотын түб газарта орошодог дүрбэн дабар гэрэй хуби залан энэ сержантын фамилият бата бүүхэр холбогдоо бэйлэй.

Түбтэ, Сталинград хотын түбтэ, аяр холын 1942 оной намар юун боло нэм?

Волгын саанаа нэмэлтэ хүсөөнэй бүридэлдэ оролсожо, нахашан эндэ эрбэн сержанты сентябринь 27-до ротын командир дүүдажа: — Тамай дээрэ дүрбэн дабар гэр хараа нэн гү? — гээд, тэрэ асууба. — Тинхэ олохох. Хөөргурбан сэрэгшэдые абажа ошоод, Тинхэдэ эзэлжэ болохо гү гэжэ тагнуул эр.

Харангы байдал хамгаалсан, дүрбэн хүн — Павлов, пулеметчик Черноголов, автоматын дэгүүр Глущенко ба Александров гэшад тэрэ гэр тээшэ мүлхэбэ. Энэ гэр тэ ажануугшад подвал соо түбинхондэй, кватриранууд гээшэ нэмүүд эзэлжэ түбтэ элэрбэ. Түр зуурын байлдаанай нүүлээр фашистнууд үгы кэглээ. Павловэй сэрэгшэд энэ гэрнэ эзэлбэ. Яков Чуйковдэ ингэжэ хубарилгаа: нэгэншын гэжэ хашаа соогуур, хөөргурбан талмай дэгүүр адалан хараха. Харин өөрөө хөөрдохи подвалын хаража үзэх гэжэ шидлээ. Тинхэдэ совет саниструктортай ушаржа, мэдээсэл хүржээ абаашагынь тэрэнне полк элээрбэ. Иматгал үгөөдэ эзэлжэ санитар өөндөнхитөө хүржэ ошонон, полкын командирта Яковай эзлэгдэн бэлгэ барюулан байгаа. Тэрэнэ карта дээрэ тэмдэг хээд, хануудалыг «Павловай гэр» гэжэ барзгаараар бээшэ нэн. Тэрэ гэлхэнэ хойшо 58 үдэр удаа даралан, үдэр бури, январин 9-нэй талмай дээрэхэ гэрэй нэрэ — «Павловай гэр» — сэрэгшэ мэлээрлэд соо эзэлдэг байгаа. Тэрэнэй шэнэ сүдхэ бүрэншын энэлэн гаринаа нон шаруулан баатаршалгын хануудан болдог байгаа бэйлэй. «Энэ гарне дайсаанда үзгэхгүй» — Павловтай үгтөөн захиралта нимэ байгаа.

Эзлэхэн булгэ солдадууд танкуудай довтолгоонуудта «юнкерсүүдэй» бомбодо-

Хилин харуулай Н-сн кораблинн сэрэгшэд дайшахы заншалнуудыг сахидэг юм. 1943 оной майн харанда совет хоёр катериүүд дайшахы даалгаарнаа бусажэ абахада, фашист 15 катериүүдтай далай дээрэ үзлээ нэн. Тийн тэнсүү бэше тулалдан эхлээ. Совет марюууд эрэлхэгээр довтолон фашист хоёр катер шэнгээжэ. нүүбөөшын шагтаанан юм. Эрэлхэг зорин, баатаршагта харууланайгаа түлөө офицер Н. И. Капалунов Улаан Тугай орденоор шагнагдахан юм. **ЗУРАГ ДЭЭРЭ:** хилин харуулай сэрэгшэ ветеранууд, ахатагша лейтенант Н. И. Капалуновой дайшахы нүхэд А. С. Фролов В. И. Бычков хоёр кораблинн экипажда аятагша лейтенант ТАСС-ай фотохроникдо хөөрбэ эрээд байна.

гонуудта харюугай сохило тэжээ байдаг, дилдэнгүй тэмсэжэ гараа, илаа бшуу.

Дайнай ветерангай хамхар фронтын үсын фотографиянуудыг харанабди. Энэхэн байна, мүнөө дурашхалай самбар хаданан тэдэнэй гэр. Харин тинхэдэ энэ гэр нэрхитэрээ нэтэ буудуулашан байгаа. Теэд буугай номонхо эндэ бээ абархын аргатай гэжэ ханамээр байгаа: гэрэй орой хуулагдан абтанхай, потолоогын сундарай мэржэ унашанхай, нэгэ ханань хандарнахай хан. Тэдэнэй эндэ хоёр хара соо байжа тэмсэ бшуу. Ухаансар арга-хурга, хухоун наудэ энээдэн туналдаг байн ади байба.

Нэгтэ «юнкерсүүд» нииндэнэ эрбэ. Немецүүдэн байн оронот тойрнны кварталнууд дэгүүр ногоон катернүүд огторгой оодэ дэгдэшэ даа. «Эдэнэр инхэдэ онэн руу бомбо хаяагүй гэлэн тэмдэг үзгээ гэшэ» гэжэ Павлов абааран ойлгодогбди, тэрэ дороо манда угбээ: «Тинхэ номоор буудала!» Бомбонүүд хаана тээшэ ходо хуруу хаягдаа нэн. Нүүбдэ ушарта энэ гэр тээшэн дүрбэн танк сэхэ мүлхичи, хойнооно автарматкууд гүйдээжэ ябаба. Тэдэнэр 100 метрээ дүтэ дүлдэ, буудажэ эхлээ. Гэрнэй бүхы дааларта тээрэнэ, нээрэнэ лабарта. Харин гэрэй хөөрэд хүнды ба подвал дээр буугай номондо дайрагдахыг Яков энэтэрэн хэрэгшээ: «Автоматчигүүд дошээ гаргатын танк бүүдэдэ бүүнүүдыг подвал руу амбразурануудта абаашагшын!» — гэлэн команда үгээ Хахад мс соо байдаган ургалжээ, немецүүд гэдэрээ сунарина нэн.

Тэмсэлээ болонхча гэлэн дуудалг нэмүүдэй радиогоор орд эзлэн дээрэ — нагро-марюугаар дамжуулагдажа харао абаахын гэжэ байдаг, нэмүүдэй анир гэр болонхорын, Павловтай солдадууд дайша гэжэ гайхалтайгаар үлэн патерфойноо пружина мушжа мушжа, «Волго дээрэ хабастай бии юм...» гэжэ түр ябахала хуурай гэрнүүдэ ойлгодог бололо. Волгоградта мемориальна комплексэ эзэлэн дээрэ

— Мамаев добуун дээрэ би байлсаа нэм. Тэрэнне нээлтын баяр ёлололгүй нүүлээр эхэ концерт болонхой юм. Энэ концертдэ бүхы ветеранууд сулгархан байгаа. Совет Арминн Александровай нэрэмжэтэ Улаан туга ансамбль эндэр дээрэ наада харуулаа нэн. Сөрөгшөө уршалай маршал Чуйковые, тэрэнэй хажууда Яков Павловые харахааарна, дирижер тэдэнэй ойро ошоод, мүнөө ямар хуржэм, дуу шагнаха дуратайгаб гэжэ асуугаа нэн гэжэ. Сэрэгшэд урда үлхана харалсаад, бээ бээдэ дохиосонон юм. «Волго дээрэ хабастай бии юм» гэжэ дуу шагнаха хүсэлтын нэгэн ади байба.

— Бидэ энэ дуу үнхэнэй дуулаагүйбди, теэд тамай гуйлта — бидэндэ хуули гэжэ дирижер хээдэ, модохоноороо далайжа мэдэбэ.

Хөөршэ дуулаба даа, харин зал соо нуулан хүнүүдэн шагналын, тэдэнэй нүдэдэй ялашахын карагдаа. Яков Павловшы болонгото болон нууна. Эдэ мунтануудта тэрэ юун тухай бодомжооло хо? Түгжэ домого оронот тэрэ гэрнээ шархатахан, өөршын гаргажа абаашан тухай ха гү? Бронебицигуудай, хөөргурбан командир ябан өөршын хашан гэжэ харгы замуудай Европо руу — Гдыня, Гданьск, Щецин руу абаашан тухай ха гү? Үгышэ наа, тинхэдэ эзнхыгэ байн сүмэрхэй гэр соо бишыхан патерфойно тээдэй хашалан тойрожо хуураалэн тухай гү? Гайхалтай, юрэ бүүсн энэ гариназондо тинхэдэ тэдэнэр ямар ондо ондоо зонуд сулгараа гэшэ нэн: тэдэнэр булдааа 22 хүн байгаа, оройнгоо 13 үндхөн янганинне түлөөлдэ байн юм.

Дайнд нүүлээр Павлов Новгородско областинн түрэдэ Вадлей хотонхондо бунса ерээ. Партийна дээдэ халтайгаар үлэн патерфойноо пружина мушжа мушжа, «Волго дээрэ хабастай бии юм...» гэжэ түр ябахала хуурай гэрнүүдэ ойлгодо бололо. Волгоградта мемориальна комплексэ эзэлэн дээрэ

хаалда хээээдэшэ мартагдашагүй мур сараа үлөөтөө юм. Фашистнууд энхдэ 2227 нуурин нотагы, 288 предприятия, 18 электростанци хандарганан, гаданхайн даурууланхай түрэн гуйламтаада солдадуу бусажэ халуула бэйлэй. Тэдэнэр бүхы юмэ дахин шэнээр хэжэ эхилээ нэн. Тэдэнэй ажалай ашаар мүнөө Волховой эрбэ дэгүүр шэнээр болхогдодоното гот гот ханхара харгадаг лэ.

«Павлов тухай мүнөө энэй домог харинаа сэрбэн анишашаалдаа нэгэтэ дуулаа нэм. Анишашаалдаа Еревандаа хүржээ сэрэхэрб, хотын бусад дурашхалаа газаруудтай дунда шөө шэлэнэ, мөн, нахашан барилан «Павловай гэр» гэдээдэ харуулаа нэн.

— Юрөөдөл, «Павловай гэр» бидэнэй Волгоградта байхаданай харуулаа наманя — гэжэ энскурсуда ябагшад тээмэрлан зогсоо гэхэ. — Тэрэнэй хэды гэртэй хүн гэшээ?

Энэ түүжэ тухай Яков Павловта хөөржэ үгөө нэм. Тэрэнни энэбишлэн байдагдэ, ингэжэ ойгуулан юм. — Зүб, тинхэ юмэ бололо нэн. Байшагнууды хабсарага шэнэ онот арга ашаглахада, Ереванай коммушистууд тэдэнэй турүүшынхидэнэ. Сталинградта болонхой байлдаанай хүндэ гэдэ нимэ нэрэ үгжэ гэжэ шиндэнэн байгаа. Тээшээ тэрэ гэрнэй Волго дээрэ болонхой тулалдаанай ойн ойлгоно эгээд урда тээсэнэй ашлагадаа тулаагдажа байн юм. Энээн тухай тэдэнэр намда элгээдэн бээшгэ соогоо хоороо, тэндэ ошожо, тэрэ гэрнэй тушаалжа абахыемни урла нэн.

— Ошоо нэн гү?

— Ошоо бэд даа! Миниг гэр бүхэн — Вадлайдахи эхэ, эсэгын гэр, Сталинградтай ба Еревандай шэрнэ гэр — намда тус тустай өөрнхөөрөөл хайратай, нахашан лэ. Манай нагууд гэгтэн хамтын гэр — манай Эхэ орон совет хүндэ ямар хайратай байха бэ, тэрэнэ шэнгэ даа.

Ирина МАРЕЕВА, (АПН).

ҮШӨӨ НЭГЭ НУРГУУЛИ ҮҮДЭЭЭ СЭЛИБЭ

ИЛАЛТАНУУД НУРГАДАГ

Үглөөнэй 9 сэг болохо, хургуули соо пионерий марш согтой дорюунаар дээдэлбэ.

Тэрэ үдэрэй баяр ёноло тухай хөөрөөгөө санаша ургэлж эдүлэе.

түлхюур нэгэдэхи классай хурагшад Саша Серютког, Марина Еременкодо барюула.

Фигурна халтиралгаар Европий чемпионод дуугдэе ТАСС-ай спортивна шэнжэлэгшэ, СССР-эй гавьяа тренер Елена ЧАЙКОВСКАЯ согелон тайларьяна:

ЭДИР УРАН ГАРТАНАЙ БАЙШАНДА

Мүнөө үедэ республика доторнай хүдэлмэрижэ байгаа 845 кружокто хамта 11920 хурагша хабаадана.

ЗАЛУУ ШУУЛДА ТҮШЭГЛЭН...

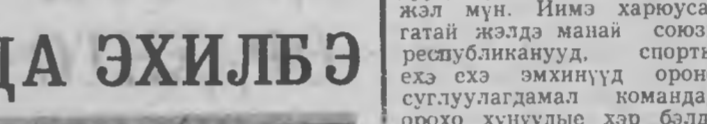
РСФСР-эй арадуудай зунай VII спартакиадын тоосоогоор эхэнэрүүдэй дунда баскетболуор Буряадай АССР-эй түрү хуури ээлхэр түлөө мурьсөөн Спортың байхан соо дүүрбэ.

ЗУНАЙ СПАРТАКИАДА ЭХИЛБЭ

РСФСР-эй арадуудай үбэлэй дүрбэдэхи спартакиадын мурьсөөнүүдэй дүүрээшэ-гүй хаа, Буряадай АССР-эй зунай VII спартакиада эхилбэ.

Барыжа, найнаар наадатша гэжэ тоологдобо. Ирина Матвеева («Забайкалец») — эрхим бэрхэ довтолгоош, Анна Зайнулина («Труд») — бэрхэ камгалагша гэдэн нэрэ зэргэдэ хүртбэ.

Энэ жэл — СССР-эй арадуудай үбэлэй спартакиадын жэл мүн. Нимэ харюусалгатай жэлдэ манай союзна республиканууд, спортын ехэ эхэ эмхинүүд оройной суглуулагдал болон командадо орошооды хараада абаха...

ТОБШОХОНООР

КОНЬКИ. Эршүүлэй дунда конькигаар урилдаггаар СССР-эй чемпионат найхан оройнойнай нислэст хотохон «Динамо» слүүр дээрэ үнгэргэгдэбэ.

телефон • телеграф • радио ХИЯН САНААНАА

СОВЕТ ЗЭБСЭГТЭ ХҮСЭНҮҮДЭЙ 60 ЖЭЛЭЙ ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ
ВАРШАВА. Арадай Польшын ажаллад болон сэргээшд Совет Арминь 60 жэлэй оёе баяр бэлхэлэнтэйгаар тэмдэглэжэ байна.

Кипрэй аэропортог довтолобо
НИКОЗИ. Египедэй «командосуудай» отряд Кипрэй Республикын дулданданги бэшэ байдалыг бүүдүүлгээр хазагайруула.

СЭХИР ЭКРАН
НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«Орбита-2». 7.55 — Дамжуулын программа 8.00 — «Бремя». 8.30 — Углөөнэй гимнастика.

Германиин компартийн кандидатууд
үйлэдэбэрин Советүүдэй гэрээд, демократическая нийтин эмхинүүдэй түлөөлэгшэ кандидатүүдэй тоодо ороно.

ПРАВДА БҮРЧТИИ
Нэгэдэх хуудаанда. «Нүхэр» Л. И. Брежневтэ «Илалта» гэжэ орден барюула.

Гинюграфийн управление
И. О. ПЕТУХОВ
КПСС-эй Зөвлөхө раийком, аймагай хуралын гүйсэдком. Далай хошой дирекци, өмнөд хошой организаци партия, улаан сувд оюулан улаан хувдэлээн, аймаг Папбэба Бадме ДИМБЕРЛОВ